

Review article

Türkiye’de Sosyal Belediyecilik: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Social Municipalism in Türkiye: Problems and Solution Suggestions

Coşkun Can Aktan ^a & Mehtap Öksüz ^{b, *}

^a Department of Public Finance, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Dokuz Eylül University, İzmir, Türkiye

^b Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de belediyelerin asıl görev tanımlarından uzaklaşarak sosyal hizmet belediyeciliği, sosyal gayeli iktisadi girişimcilik belediyeciliği ve sosyal yardım belediyeciliğine yönelmesinin ortaya çıkardığı sorunlar ele alınmakta ve buna yönelik çözüm önerileri sunulmaktadır. Çalışma içerisinde muhtelif belediyelerde tatbik edilen ve giderek yaygınlaşan sosyal belediyecilik sorunları konusunda örnekler de verilmektedir. Bu çalışma, belediye hizmetlerinin kapsam ve sınırlarının yeniden belirlenmesi gerekliliğinden yola çıkarak idareler-arası hizmet ilişkileri teorisi açısından “optimal hizmet alanı ve kapsamı” konusunda yapılacak çalışmalara yön verecek bir tartışma zemini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Belediyecilik, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar.

Abstract

This study addresses the problems arising from the deviation of municipalities in Türkiye from their primary responsibilities, as they increasingly engage in social service-oriented municipalism, socially motivated economic entrepreneurship, and social assistance practices. The study also provides examples of social municipality problems that are being implemented in various municipalities and those practices are becoming increasingly widespread. The study aims to establish a basis for discussion that can guide future research on the "optimal scope and scale of services" from the perspective of intergovernmental fiscal relations, based on the necessity of redefining the scope and boundaries of municipal services.

Keywords: Traditional Municipalism, Social Municipalism, Social Services, Social Assistance.

Received: 26 May 2025 * **Accepted:** 30 June 2025 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2025.1331.1>

* Corresponding author:

Mehtap Öksüz completed her undergraduate studies at Gazi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance. She received her master’s degree from Uşak University, Institute of Social Sciences, Department of Public Finance, and her Ph.D. from Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate School of Education, Department of Public Finance. Her published works focus on areas such as local government finance, state budgeting, public expenditures, and tax theory and policy.
Email: mehtapoksuz@comu.edu.tr

GİRİŞ

Ülkemizde geleneksel belediyeçilik anlayışında zaman içerisinde önemli gelişmeler yaşanarak başlangıçta yol, su, elektrik, kanalizasyon, temizlik işleri, park ve bahçe düzenlemesi vb. olarak tanımlanan hizmet alanları zaman içerisinde “sosyal hizmetleri”, “sosyal yardımları” ve “sosyal gayeli iktisadi girişimcilik faaliyetlerini” kapsayacak şekilde genişleyerek “sosyal belediyeçilik” adı verilen bir anlayışa doğru evrilmiştir. Bugün ülkemizde belediyeçilik denildiğinde bundan yaygın olarak klasik belediyeçilik değil daha ziyade “sosyal belediyeçilik” anlaşılmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetimlerin geleneksel belediyeçilik alanının çok ötesinde görev ve fonksiyonları üstelenmesinin başlıca itici güçleri nelerdir? Geleneksel belediyeçiliğin genişleyerek sosyal belediyeçiliğe dönüşmesinin nedenleri, etkileri ve sonuçları nelerdir? Belediyelerin asıl görev tanımlarından uzaklaşarak sosyal hizmet belediyeçiliği, sosyal yardım belediyeçiliği ve sosyal gayeli iktisadi girişimcilik belediyeçiliğine yönelmesinin ortaya çıkardığı sorunlar nelerdir? Bu ve benzeri soruların tahlil edilmesi iyi bir yerel yönetim modeli tesis etmek açısından fevkalade önemlidir. Bu çalışmada sadece geleneksel belediyeçiliğin genişlemesinin ortaya çıkardığı sorunlara değinerek, daha sonra ülkemizde muhtelif belediyelerde tatbik edilen ve giderek yaygınlaşan sosyal belediyeçilik sorunlarına yönelik örnekler vermeye çalışacağız. Çalışmanın ana amacı belediye hizmetlerinin kapsamının ve sınırlarının ne olması gerektiği üzerinde düşünmek ve bu çerçevede idareler-arası hizmet ilişkileri teorisi açısından “optimal hizmet alanı ve kapsamı” konusunda yapılacak çalışmalara zemin hazırlamak olarak özetlenebilir.

TÜRKİYE’DE BELEDİYEÇİLİK HİZMETLERİ: GELENEKSEL BELEDİYEÇİLİKTEN SOSYAL BELEDİYEÇİLİĞE

Yerel yönetimler, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de devlet yönetiminin önemli ve vazgeçilmez unsurunu teşkil eden kurumlardır. Ülkemizde yerel yönetimler, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinde belirtildiği gibi “... il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.” Anayasal kurum olarak ele alınan yerel yönetimler konusunda ülkemizde başlıca dört ana kanun bulunmaktadır: 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu. Bunun dışında yerel yönetimler ile ilgili yönetmelikler başta olmak üzere geniş bir mevzuat söz konusudur. Türkiye’de yerel yönetimlerin hangi mal ve hizmetleri sunacağı, hangi görev ve yetkilere sahip olduğu konusu ilgili kanun ve yönetmelikler içerisinde düzenlenmiştir.

Türkiye’de halihazırda yürürlükte bulunan 5393 sayılı Belediye Kanunu belediyelerin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usûl ve esaslarını

düzenlemektedir. 2005 yılında yürürlüğe konulan bu kanunda zaman içerisinde yapılan değişikliklerle belediyelerin görev ve yetkileri, sunacağı hizmetler hayli geniş şekilde ifade edilmiştir.

Türkiye’de sosyal belediyeçiliğin tarihsel gelişimi incelendiğinde 1950’li yıllarda hızlanan kentleşme sürecinden başlamak gerekmektedir. 1950’li yıllar kentlerde altyapı gibi yetersizlikleri gidermeye yönelik hizmetlere ağırlık verildiğinden sosyal içerikli hizmetler merkezi yönetim tarafından yerine getirilmiştir. Sosyal belediyeçilik hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmeye başlanması 1970’li yıllara dayanmaktadır. 1973 yılında “demokratik sol belediyeçilik” ya da bir diğer ifadeyle “toplumcu belediyeçilik” anlayışı gündeme gelmiştir. Bu yaklaşım, geleneksel belediye hizmetlerinin yanı sıra; konut, çevre, tüketici haklarının korunması, toplu taşıma, halk eğitimi ve meslek edindirme kursları ile tarihî ve kültürel mirasın korunması gibi alanları da belediye hizmetleri kapsamında değerlendirmeye başlamıştır. Bu dönemde belediyelerin görev ve sorumlulukları çeşitlenmiş, artan ihtiyaçlara paralel olarak belediyeler gereksinim duydukları mal ve hizmetleri doğrudan sunmaya yönelmişlerdir. Bu kapsamda belediyeler sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında faaliyet göstermeye başlamışlardır (Kalkışım, 2021: 81-82).

2000’li yıllara gelindiğinde ise Türkiye’de artan yerelleşme anlayışına bağlı olarak çok sayıda yasal düzenlemeye gidilmiştir. 2004 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005 yılında 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005 yılında 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 2008 yılında 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Ayrıca 2012 yılında 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile belediyeler yeniden tanımlanmış, belediyelerin görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. 5216 sayılı Kanun ve 5393 sayılı Kanun belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinin temel dayanağı olarak kabul edilebilir.

5393 sayılı Belediye Kanunu, sosyal belediyeçiliği yerel yönetimlerin asli görevlerinden biri haline getirerek, sosyal politika alanında belediyelere önemli sorumluluklar yüklemiştir. Kanunda yer alan “hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirli olanların durumuna uygun yöntemler uygulanır” maddesi(14/b), sosyal hizmetlerin belediyeler eliyle yürütülmesine yönelik güçlü bir yasal dayanak oluşturmakta ve sosyal politikalara verilen önemin açık bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda sosyal belediyeçilik uygulamalarına yönelik belediyelere yetki, görev ve imtiyazlar tanıyan başlıca maddeler şunlardır:

- Hemşerilerin ... belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur (md.13),
- Sosyal hizmet ve yardım, nikâh işlemleri, meslek edindirme ve beceri kazandırmaya yönelik hizmetleri yerine getirir (md.14/a),

- Nüfusu 100.000'i aşan belediyeler ile büyükşehir belediyeleri, kadınlar ve çocuklara yönelik barınma hizmeti sunmak amacıyla konukevleri kurmakla yükümlüdür. Diğer belediyeler ise mali kaynaklarını ve hizmet önceliklerini göz önünde bulundurarak bu tür tesisleri açma yönünde karar alabilmektedir (md.14/a),
- Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla gıda bankacılığı yapabilmektedir (md.14/b),
- Belde halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü hizmeti yürütmek, faaliyet ve girişimde bulunmak (md.15/a),
- Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar belediye bütçesinin gider kalemini oluşturmaktadır (md.60/i),
- Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel nitelikteki etkinliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla belediye bütçesinden kaynak tahsis edilmektedir (md.60/n).

Sosyal belediyecilik uygulamalarına yasal dayanak sağlayan bir diğer temel düzenleme ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunudur. Bu kanun, büyükşehir belediyelerinin sosyal politika alanındaki görev ve sorumluluklarını belirleyerek, sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin uygulamalara zemin hazırlamaktadır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'unda yer alan sosyal hizmet ve yardımlara yönelik başlıca hükümler ise şunlardır:

- ...yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek (md.7/v),
- Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak (md.18/m),
- Büyükşehir Belediyeleri bütçelerinden dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlara kaynak ayırmak (md.24/j).

Yerleşme anlayışının yaygınlaşması hizmet sunumunun halka yakın birimler olan belediyelere aktarılmasına yol açmış bu durum sosyal belediyeciliğin önemini arttırmıştır. Bu gelişmeler neticesinde sosyal belediyecilik yalnızca bir yerel yönetim anlayışı olmaktan çıkmış, yasal düzenlemelerle güvence altına alınmış, böylece sosyal belediyecilik kapsamında sunulan hizmetler koruma altına alınmıştır. Sosyal belediyeciliğe yüklenen bu anlam ve sorumluluk, sosyal belediyeciliğin işlevlerinin de çeşitlenmesinde rol oynamıştır.

SOSYAL BELEDİYECİLİK KAVRAMI

Giriş bölümünde ifade edildiği üzere bugün ülkemizde belediyecilik denildiğinde yaygın olarak bundan anlaşılan “sosyal belediyecilik” anlayışıdır. Bu bakımdan kavramın ne anlama geldiği konusunda kısa da olsa açıklama yapmakta yarar bulunmaktadır.

Önemle ve altını çizerek belirtilmesi gerekir ki İngilizce literatürde doğrudan “sosyal belediyecilik” adı verilen bir kavram kullanılmamakta, bunun yerine sosyal refah devleti (welfare state) adı verilen devasa literatür çerçevesinde konu ele alınmakta ve incelenmektedir. Denilebilir ki, “sosyal belediyecilik” aslında Türkiye’ye özgü kullanılan bir terimdir.

“Sosyal belediyecilik” neyi ifade etmektedir? Bu konuda Türkçe literatürde kavrama dair çok farklı değerlendirme ve yorum enflasyonu söz konusu olduğu söylenebilir. Ülkemizde sosyal belediyecilik adı altında yayınlanan pek çok kitap ve çok sayıda makale içerisinde tanım konusunda farklılıklar ve aynı zamanda benzerlikler dikkat çekmektedir.

Konuyla ilgili olarak Türkçe literatürde yer alan çeşitli tanımlara yer verilmekte ve söz konusu tanımlar eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Sosyal Belediyecilik Neyi İfade Etmektedir?

Akdoğan, 2002: 35; Akdoğan, 2006: 44.	<i>“Sosyal belediyecilik, yerel yönetime sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir”</i>
Kaya, 2003: 68.	<i>“Kamusal nitelikteki harcamaları sağlık, kültür, eğitim, çevre koruması, gibi alanlara yönlendiren, istihdam çözümüne yönelik politikalar geliştiren ve uygulayan, kimsesiz, özürlü ve yaşlıların korunmasını maddi açıdan desteklenmesini sağlayan, yerel düzeyde eğitim ve sağlık olanaklarının geliştirilmesine katkıda bulunan, sosyal adaletin tesis edilmesine yardımcı olan bir model”</i>
Eryılmaz, 2010, 85.	<i>“Dar anlamda sosyal belediyecilik, dar gelirli, yoksul, muhtaç, kimsesiz, özürlü ve yaşlı kesimlere mal ve hizmet olarak yardım etmek; geniş anlamda sosyal belediyecilik ise bu mal ve hizmet yardımlarını da aşan, toplumsal alanda daha geniş bir yelpazeyi oluşturan eğitimden sağlığa, gençlikten spora, kent kimliği oluşturmaktan belediye-halk bütünleşmesine kadar, kent hayatının bütününe kapsamaya yönelik sosyal işlevleri içinde barındıran bir kavramdır.”</i>
Koç ve Ökmen 2015: 69.	<i>“Sosyal belediyecilik, temelde sosyal risk gruplarına ve dezavantajlı kesimler olarak ifade edilen kadınlara, çocuklara, yaşlılara, yoksullara, işsizlere ya da etnik kimlik, cinsiyet, göçmenlik gibi nedenlerle toplumdan dışlanmış gruplara yönelik hizmetler sunulmasıdır.”</i>
Ünlü, 2016: 68.	<i>“... sosyal belediyecilik, kalıplaşmış belediyecilik anlayışının dışına çıkmış bir tanımdır. Sosyal belediyecilik, yardıma ihtiyacı olanların bu ihtiyaç hallerini ortadan kaldırmayı, sosyal sorunların ortadan kalkmasına ön ayak olmayı ve bunlarla beraber insanların yaşadıkları ortamda mutlu, huzurlu, güven duygusu gelişmiş bir refah ortamında yaşamalarını planlamaktadır.”</i>
Berkün, 2017: 585.	<i>“Sosyal belediyecilik; belediyelerin klasik belediyecilik hizmetleri olarak adlandırılabilir temel hizmetlerden oluşan hizmet sepetinin genişleyerek; kentlerin sosyal yapısına etki edecek eğitim, sağlık, kültür, refah gibi alanlarda da hizmet sunan kurumlar haline gelmelerini içeren süreci ifade etmektedir.”</i>
Balcılar ve Çınarlı, 2020: 123.	<i>Sosyal belediyecilik asgari düzeyde, günlük ihtiyaçlarını karşılayamayan yoksul ve muhtaç kişilere yerel düzeyde belediyeler tarafından yapılan yardımlar ve buna ek olarak belediyelerin yaptığı her türlü eğitim, kültür ve sosyal etkinlikleri içine alan sosyal hizmet ve sosyal faaliyetleridir.</i>
Akyürek, 2021: 49.	<i>Sosyal belediyecilik en kısa şekilde ‘şehirde yaşayan herkesin mutluluğunu esas alan çalışmalar bütünüdür’ şeklinde tanımlanabilir.</i>

Önemle ve altını çizerek belirtelim ki, yukarıdaki tanımlar arasında farklılıklar olsa da tüm tanımlarda vurgulanan ana öge “sosyallik” kavramıdır. Sosyallik kavramından anlaşılması gereken ise belediyelerin “sosyal amaçlara” yönelik hizmetler sunması ve ayrıca dar gelirli ve yoksul kesimlere yönelik sosyal yardımlarda bulunmasıdır.

Sosyal belediyecilik bazı tanımlarda ifade edildiği üzere “kalıplaşmış” geleneksel (klasik) belediye anlayışının çok ötesinde her türlü sosyal amaca yönelik hizmet ve faaliyetleri kapsayacak bir geniş şemsiye kavram olarak düşünülmektedir. Bu şemsiye kavramın içerisinde yer alan başlıca

“sosyallik” terimleri şunlardır: sosyal hizmetler, sosyal ve kültürel faaliyetler, sosyal koruma, sosyal yardımlar, sosyal güvenlik, sosyal adalet, sosyal dayanışma, sosyal denetim, sosyal rehberlik, sosyal gayeli iktisadi girişimcilik ve saire.

Sosyal belediyeçilik alanındaki yazında sosyal belediyeçiliğin amacı sadece “sosyallik” olarak da ele alınmayarak bireylerin refah, huzur ve mutluluğunu sağlayacak bir misyonun da altı çizilmektedir. Denilmektedir ki, belediyeler köyde, kasabada ya da şehirde yaşayan herkesin mutlu, huzurlu, güven duygusu gelişmiş bir refah ortamında yaşamalarını sağlayacak hizmetler ve faaliyetler sunarlar.

Yine literatürdeki tanımlardan hareketle sosyal belediyeçilik kavramını dar ve geniş anlamda yorumlayan iki anlayıştan söz edilebilir. Sosyal belediyeçiliği sosyal refah devletinin ana amaçlarını gerçekleştirmek olarak tanımlayan anlayış belediyelere oldukça geniş bir hizmet, yetki ve görev alanı sunmaktadırlar. Sosyal belediyeçiliği yerel topluluk üyesi herkesin mutluluğunu esas alan hizmet ve faaliyetler şeklinde ele alan anlayış oldukça geniş bir çerçeveyi tarif etmektedir. Geniş anlamda sosyal belediyeçilik her türlü sosyal hizmetleri, sosyal faaliyetleri, sosyal yardımları kapsayan bir tanımdır. Belediyelerin şehirde yaşayan herkesin refahını, sağlığını, barış ve huzurunu ve mutluluğunu sağlayacak bir idare olarak ele alınması ve tanımlanması fevkalade sorunludur zira burada hizmet tanımı ve kapsamı konusunda bir çerçeve ya da sınırlama söz konusu değildir.

Dar anlamda sosyal belediyeçilik ise farklı şekillerde ele alınabilecek ve yorumlanabilecek bir kavramdır. Örneğin, belediyelerin sadece “sosyal hizmetlere” (eğitim ve sağlık hizmetleri, çöp toplama hizmetleri, kreş, huzurevleri, beceri kazandırma kursları, spor salonları, tiyatro, sinema ve kütüphane gibi kültür ve sanat merkezleri ve saire) odaklanmasını savunan anlayış bir anlamda belediyelere hizmet kapsamı için bir sınır çizdiğinden dolayı dar anlamda sosyal belediyeçilik olarak ele alınabilir. Buna benzer şekilde belediyelerin “sosyal yardımlara” (örneğin, kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarının karşılanması, öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapılması, yaşlılara huzurevi sağlanması, hasta yakınları için hastane yakınlarına misafirhane sağlamak, muhtaç kimselere evde sağlık hizmetleri sunulması, bedava ilaç tedarikinin yapılması vs.) yönelmesini savunan anlayış da yine dar anlamda bir sosyal belediyeçilik anlayışıdır. Sosyal yardım belediyeçiliği kısaca dar gelirliilere ayni ve nakdi yardım yapılmasını ifade eden bir tanımlamadır.

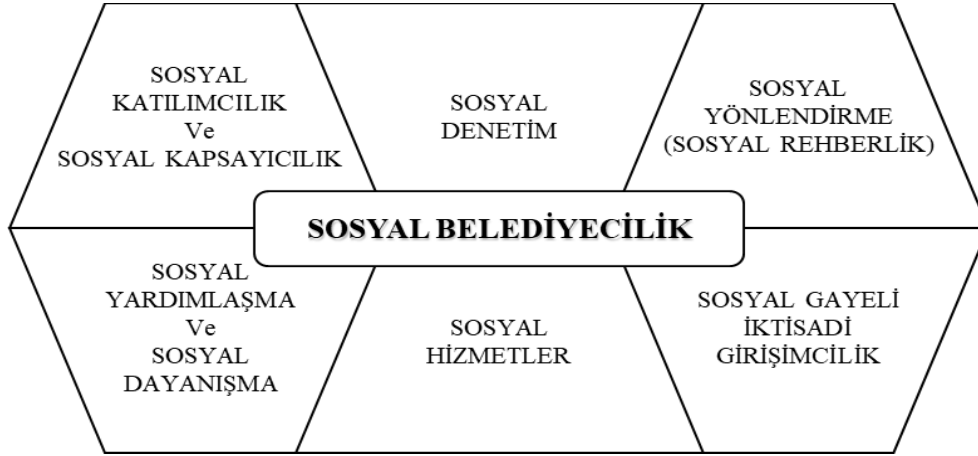
Geniş anlamda sosyal belediyeçilik ise klasik belediyeçilik hizmetlerine ilave olarak sosyal hizmetleri, sosyal yardımları ve diğer her türlü sosyal gayeli iktisadi girişimcilik faaliyetlerini kapsar.

Diğer bir önemli husus da sosyal belediyeçilik kavramı içerisinde ye alan sosyal koruma ve sosyal yardımların “hak temelli” olduğu ve bu çerçevede devletin bu tür hizmetleri sunma yükümlülüğüne sahip olduğuna dair görüştür. Bu görüşü benimseyenler açısından Anayasa’nın 12. ve 60. maddeleri

gereği vatandaşlarının sosyal güvenlik ihtiyacının karşılanmasının devletin sorumluluğunda olduğu belirtilerek sosyal yardımların vazgeçilmez bir hak olduğu ifade edilir*.

TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN AMAÇ VE FONKSİYONLARI

Ülkemizde halen yaygın olarak benimsenen ve uygulanan sosyal belediyeciliğin başlıca amaçları birkaç ana başlıkta özetlenebilir (Şekil 1)[†].

Şekil 1. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Amaçları

Sosyal Hizmetler: Belediyeler, sınırları içinde yaşayan yerel halkın farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına yönelik çeşitli sosyal hizmetler sunmaktadır. Bu sayede yerel düzeyde her kesimin refahını sağlamak ve sürdürmek amaçlanmaktadır. Yaşlı bireylere yönelik olarak evde bakım hizmetleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, yaşlılara yönelik sosyal ve kültürel etkinlikler sunulmakta; böylece yaşlıların insan onuruna yakışır bir hayat sürmeleri sağlanmakta ve aktif yaşlanmaları desteklenmektedir. Belediyeler, kadınlara yönelik olarak kadın sığınma evleri, mesleki eğitim kursları, kadın danışma merkezleri ve kadınların ticari girişimciliğini destekleyen programlar sunmaktadır. Engelli bireyler için ise rehabilitasyon hizmetleri, engelli istihdamını teşvik eden projeler ve engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik ulaşım ve eğitim gibi hizmetler yer almaktadır. Çocuklara yönelik olarak kreş ve gündüz bakımevleri, oyun atölyeleri, eğitim destek kursları ve çocuk hakları merkezleri hizmet vermektedir. Gençlere yönelik olarak gençlik merkezleri, kültürel etkinlikler, spor müsabakaları ve çeşitli gençlik faaliyetleri aracılığıyla aktif ve sosyal bir yaşam imkânı sunulmaktadır. Öğrencilere yönelik olarak kütüphaneler, etüt merkezleri ve okuma salonları ile ders ve sınavlara çalışma alanı

* Bu konuda iki örnek vermeye çalışalım. Yuvalı makalesinde şöyle demektedir: “Önemle ifade edelim ki; modern anlamda sosyal yardım, acıma, yardımseverlik veya hayırseverlik değerlerini içermez. Bunun aksine sosyal yardım hak temelli bir düzlemde ele alınmalıdır. Kişilerin sosyal güvenliğini güvence altına almak devletin yükümlülüğü olduğuna göre sosyal güvenliğin önemli bir unsuru olan sosyal yardımların yapılması da tam olarak devletin sorumluluğundadır.” (Yuvalı, 2018: 395). İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Planlama Ajansı’nın hak temelli sosyal destek” konusundaki görüşü de bu açıdan ilginç bir ifadedir: “Sosyal belediyecilik ise bu idari süreçte, belediyelerin toplumun sosyal refahını ve adaletini artırmayı, sosyal sorunları çözmeyi, dezavantajlı gruplara destek olmayı, sosyal hizmetlere erişimi kolaylaştırmayı, toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi ve katılımcı bir yönetim anlayışını benimsemeyi hedefleyen bir yaklaşımı ifade eder.” İBB. İPA. “Hak Temelli Sosyal Destek”, (<https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/genel/hak-temelli-sosyal-destek-nedir>)

[†] Sosyal belediyecilik anlayışına atfedilen amaç ve fonksiyonlar konusunda daha fazla bilgi için bkz. Kaya, 2003; Berkün, 2017; Ünlü, 2016; Kocaoğlu vd. 2017; Uslu, 2014; Kalkışım, 2021; Pektaş, 2010; Beki, 2008; Ünlü, 2016; Toprak ve Şataf, 2009; Koçak ve Kavi, 2014; Ersöz, 2011.

sağlamaktadır. Ailelere yönelik ise aile içi iletişim ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, aile eğitimi seminerleri, hamilelik dönemine ilişkin eğitimler gibi uygulamalarla aile içi huzuru sağlamak ve daha yaşanabilir bir toplum inşa etmek amaçlanmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma: Belediyelerin halk ile güçlü iletişim kanallarına sahip olmasının sağladığı avantajlardan biri de ihtiyaç sahibi bireylerin tespitini daha kolay yapabilmesidir. Belediyeler, tespit ettiği ihtiyaç sahiplerine yönelik olarak ayni ve nakdi yardımlarda bulunmakta ve bu bireylerin sosyo-ekonomik durumlarını izleyerek gözetme sorumluluğunu da yerine getirmektedir. Öte yandan belediye, ihtiyaç sahiplerine yönelik bilgileri diğer kamu kurumları ve yardımlaşma dernekleri ile paylaşarak yardım faaliyetlerine ilişkin koordinasyonu da sağlamaktadır.

Belediyelerin, ihtiyaç sahiplerine yönelik doğrudan ayni ve nakdi yardımların yanı sıra, yerel halkı yardımlaşmaya teşvik edici etkinlikler düzenlemesi, yerel dayanışmanın güçlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kapsamda organize edilen toplu yemekler, kermesler, kıyafet kumbaraları gibi faaliyetler, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma kültürünün gelişmesine hizmet etmektedir.

Sosyal Gayeli İktisadi Girişimcilik: Belediyeler, ulusal düzeyde önemli bir sorun olan yoksulluğun yerel düzeydeki etkilerini hafifletmek ve halkın yaşam kalitesini artırmak amacıyla sosyal amaçlı iktisadi girişimlerde bulunmaktadır. Bu tür girişimler, günümüzde sosyal belediyeciliğin temel işlevlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Belediyeler tarafından kurulan ve işletilen çayevleri, kahvehaneler, lokantalar, ekmek fabrikaları, yerel ürün satış mağazaları, düğün salonları ve marketler, bu sosyal amaçlı iktisadi girişimlere örnek teşkil etmektedir. Söz konusu işletmeler, piyasa fiyatlarının altında sundukları ürün ve hizmetler aracılığıyla yerel halka yönelik dolaylı bir sosyal transfer mekanizması işlevi görmektedir.

Sosyal Katılımcılık ve Sosyal Kapsayıcılık: Yerel yönetimleri toplumsal katılımın gelişimi açısından avantajlı kılan nokta, yurttaşlar ile yerel yöneticiler arasındaki etkileşimin daha kolay ve doğrudan gerçekleşebilmesine olanak tanıyan yapısıdır. Bu bağlamda Sosyal belediyecilik kapsamında yürütülen faaliyetlerde yönetim ve halk arasındaki diyalogun güçlenmesine ve halkın taleplerini doğrudan yönetime aktarabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu doğrultuda yerel halkın talep ve şikayetlerini hızlı bir şekilde iletebildiği mesajlaşma programlarındaki belediye ihbar hatları, Çözüm merkezleri ve iletişim merkezleri yönetim ve halk arasında iletişimi güçlendiren araçlardır.

Doğrudan demokrasinin bir yansıması olan kent konseyleri, demokratik katılımı pekiştirerek yönetim ile halk arasındaki etkileşimi artıran önemli bir mekanizmadır. Yerel Gündem 21 kapsamında yerel yönetimlerde uygulamaya konulan katılımcılık mekanizmasının yerel demokrasiye katkı sağladığı odak toplantıları, mahalle meclisleri ve kent konseyi toplantıları (Emrealp, 2005: 30), halkın talep ve isteklerini yönetime iletilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu toplantıların doğrudan yerel halkın katılımıyla gerçekleşmesi ve gündemdeki konuların müzakere edilmesi, doğrudan demokrasinin

emarelerini taşımaktadır. Sosyal belediyecilik faaliyetleri, yerel halkın yöneticilerle doğrudan iletişim kurmasına yönelik sunduğu imkânları katılımcı demokrasi araçlarıyla çeşitlendirerek hayata geçirmektedir. Bu bağlamda, yerel halkın yönetime doğrudan istek, talep ve şikayetlerini iletmek için kullandığı tüm araçlar (ihbar hatları, çözüm merkezleri, kent konseyleri) sosyal belediyeciliğin işlevleri arasında yer almaktadır.

Sosyalleşme ve sosyal kapsayıcılık sosyal katılımcılık ile yakından alakalı olan bir amaçtır. Sosyalleşme, bireylerin içinde yaşadığı toplumla etkileşim kurarak uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir. Belediyeler, kültür, sanat ve spor alanlarında yürüttükleri faaliyetlerle yerel halkın bir araya gelmesini ve kaynaşmasını sağlayarak sosyalleştirme işlevini yerine getirmektedir. Bu faaliyetlerle sosyal dışlanma sorunun ortaya çıkmasının engellenmesine de hizmet ederler. Sosyal dışlanma tam bir tanımı olmayan ve herkes için farklı anlam ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda Atkinson, (1998: 14) tüm tanımlarda tekrar eden üç unsur dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, dışlanmanın bireysel değil toplumsal bir olgu olduğudur. İkinci unsur, dışlanmanın bir eylemi ve bir eylemden etkilenen bir veya birden fazla faili ifade ettiğidir. Üçüncü unsur, şimdi olan ve gelecekte olma ihtimali olan olayları kapsayan dinamik bir kavram olmasıdır. Bu bağlamda sosyal dışlanma, bir eylemden (siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel) etkilenen topluluğun marjinalleşme sürecini ifade eden dinamik bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda belediyeler hem sosyal dışlanmanın engellenmesi hem de sosyal bir ortamın sağlanması açısından ailelere yönelik seminerler, konferanslar, paneller, açık oturumlar, meslek edindirme kursları, hobi edindirme kursları ve spor etkinliklerine yer vermektedir.

Sosyal Denetim: Yerel düzeyde sosyal düzenin tesis edilmesine ve korunmasına katkı sağlamak amacıyla, belediyeler, yerel halkın toplumsal normlara uygun davranışlar benimsemesini teşvik eden kurallar ve kurallara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar aracılığıyla sosyal kontrol işlevi üstlenmektedir. Örneğin, çöp veya hurda yakarak çevre kirliliği yaratan, kaldırım ve yolu işgal ederek yaya ve taşıt ulaşımını sekteye uğratan, park ve çocuk oyun alanlarında yasaklı ırkları tasmasız gezdirerek tehlikeye sebebiyet veren ve yüksek sesle müzik dinleme vb. sebeplerle gürültü kirliliğine sebebiyet veren bireylere yönelik cezai yaptırım uygulama yetkisi belediyeye aittir. Belediyeler bu yetkileri kullanarak, sosyal hayatı kontrol altında tutma ve sosyal olaylara yönelik denetimlerini yapma yoluyla yerelde huzur ve güveni sağlamaktadır.

Sosyal Yönlendirme: Belediyeler, millî şuurun canlı tutulması ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi amacıyla, resmî bayramlar ile anma günlerine ilişkin programlar ve yerel geleneklerin yaşatılmasına yönelik etkinlikler düzenlemektedir. Örneğin, milli bayramlarda düzenlenen fener alayı etkinliği, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda çocuklar için düzenlenen konser ve panayırılar, yöresel ürün ve yemekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen gastronomi şenlikleri, vb. Bu etkinlikler aracılığıyla belediyeler, halkın ortak tarihsel mirasa ve değerlere sahip çıkmasına öncülük

etmekte, böylece toplumsal aidiyet duygusunun güçlenmesine ve toplumsal hafızanın canlı tutulmasına katkı sağlamaktadır.

TÜRKİYE’DE SOSYAL BELEDİYESİLİK UYGULAMASINDA BAŞLICA SORUNLAR

Ülkemizde geleneksel belediyeçilikten bir adım öteye sosyal hizmet belediyeçiliğine doğru ilerleme ve ardından bununla da yetinmeyerek sosyal yardım belediyeçiliğine ve sosyal gayeli iktisadi belediyeçiliğe yönelimin altında yatan en önemli sebep popülizm ve paternalizm anlayışıdır.

Sosyal belediyeçiliğin bir boyutu olarak “sosyal katılım belediyeçiliği” yerel yönetimlerde demokrasinin güçlendirilmesi anlamında fevkalade değerli çaba ve faaliyetlerdir. “Sosyal hizmet belediyeçiliği” anlamında sosyal belediyeçilik faaliyetleri de izahı mümkün olan ve en azından sosyal ve etik gerekçelerle haklılaştırılması mümkün olan faaliyetlerdir.

Belediyelerin sosyal belediyeçiliği çok daha ileri bir aşamaya götürerek “sosyal gayeli iktisadi girişimcilik” yapmaları ve belirli kurallara bağlı olmadan popülist gayelerle sosyal yardım programları yürürlüğe koymaları ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Tekrar ifade etmek gerekirse, belediyelerin geleneksel “asli hizmetler” olarak tanımlanan görev ve hizmet alanlarından (yol, su, elektrik, çöp toplama, kanalizasyon ve saire) uzaklaşarak lokanta, bakkal, manav açmaları; bebek, çocuk, genç, yaşlı herkese yönelik sosyal yardım projeleri yürürlüğe koymalarının gerisinde popülizm ve paternalizm yatmaktadır. Tekrar seçilebilmek için oy maksimizasyonu peşinde koşan yerel yönetimler mümkün olduğu ölçüde her kesime yönelik sosyal yardım programlarını artırma ve/veya ucuz et, süt ve sair gıda ürünleri satışı yapan market zincirleri kurma yoluna gitmektedirler. Bu türden sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin ortaya çıkardığı sorunları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz (Aktan, 2024: 1-23):

İlk olarak belediyelerin bakkal, manav, kasap, mandıra, fırın, lokanta, çayhane, kafeterya vs. ticari işletmeler açmaları piyasa ekonomisinin tabii işleyişine tamamen aykırıdır ve rekabet ilkesini zedelemektedir. “Belediye iktisadi teşebbüsleri”nin büyümesi piyasa ekonomisinin etkin işlerliğine engel teşkil edecek bir uygulamadır.

Haksız rekabet olgusu dışında belediye iktisadi işletmelerinin düşük verimlilikle çalışmaları da dikkate alınması gerekli bir olgudur (Karadeniz, 2017: 8-9). Belediyelerin kurmuş olduğu lokantalar, bakkallar, manavlar, mandıralar, kasaplar vs. performans yönünden (karlılık, işgücü verimliliği, sermaye verimliliği, toplam faktör verimliliği, işgücü maliyeti, malzeme maliyeti, müşteri memnuniyeti, yenilik ve yaratıcılık, kalite vb.) özel işletmelerle rekabet edebilme gücüne sahip değildirler. Devlette görünmeyen maliyetler (gizli maliyetler) özel işletmelerden çok daha fazladır. Sabit maliyetlerden değişen maliyetlere kadar pek çok parasal maliyetin dışında görünmez maliyetler belediyelerin ticari işletmelerinin düşük performansla çalışmasını zorunlu kılar.

Kaynak kullanımında etkinlik ve verimlilik ilkelerini hiçe sayarak sadece “sosyal adalet” gerekçesiyle topluma görünmez maliyetler yüklemek kesinlikle doğru bir yaklaşım değildir. Denetim yönünden ne kadar tedbir alınırsa alınsın “sahiplik” (ownership) faktörü dolayısıyla belediye iktisadi işletmelerinde israf, savurganlık ve yolsuzluklar tamamen ortadan kaldırılamaz. Bu bakımdan da belediyelerin sosyal gayeli iktisadi girişimcilik faaliyetleri doğru bir tercih değildir.

Belediyelerin Halkın Bakkalı, Halkın Kasabı, Halkın Mandırası adı altında “sosyal gayeli iktisadi girişimcilik” faaliyetlerinde “sahte ucuzluk algısı” konusu da eleştiriye açık bir diğer husustur. Söz konusu belediye iktisadi teşebbüslerindeki fiyatların rekabetçi piyasa ekonomisinde özel firmaların sattıkları ürünlerin altında olması “sahte ucuzluk” anlamına gelir ve netice olarak vatandaşlar tarafında göz boyama olarak değerlendirilebilir.

Bir diğer sorun hizmetlerde “mükerrerlik” konusudur. Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin aynı hizmetleri sunmaları ve/veya aynı ya da benzer sosyal yardım programları yürürlüğe koymaları kaynak israfından başka bir şey değildir. Türkiye’de son yıllarda gözlemlenen merkezi ve yerel düzeydeki siyasal farklılaşmalar çerçevesinde, merkezi yönetimi elinde tutan iktidar partisi ile belediyelerin çoğunluğunu elinde bulunduran muhalefet partisi arasındaki uyumsuzluk ve çatışma, hizmetlerde “mükerrerlik” sorununu daha da derinleştirmektedir.

Sosyal belediyecilik kapsamındaki “sosyal yardım belediyeciliği” “bağımlılık sendromu” (dependency syndrome) adı verilen bir sorunun da kaynağı olabilir. Sosyal yardım bağımlılığı bir kişinin veya hanenin uzun bir süre boyunca geliri için devletin refah programlarına ve sosyal yardımlarına bağımlı olması durumudur. Böylesi bir durumda sosyal yardım bekleyen kişilerin çalışmaktan vazgeçmesi, tembellik ve ataleti tercih etmeleri söz konusu olabilir. Eğer bu geniş sosyal yardım ağırları ile geliştirilirse o zaman toplumda beleşçilik kültürünün yaygınlaşması söz konusu olabilir.

Sosyal yardımlar konusunda ortaya çıkabilecek bir diğer sorun gerçek hizmet alıcısı olarak planlanan kesimlerin dışında kalan kişilerin de istismara yönelik girişimleridir. Sosyal risk gruplarına ve dezavantajlı kesimler olarak ifade edilen kesimlere (kimsesiz çocuklar, öksüzler, yaşlılar, işsizler, sığınmacılar, yoksullar ve saire.) yönelik programlar kolayca istismar edilerek hizmetten yararlanmaması gereken kişiler için de bir alan açabilir. Bu istismara bazen oy maksimizasyonu gayesiyle belediye yönetimleri tarafından da göz yumulabilir ve/ya yeterli denetim yapılmayabilir.

Belediyelerde partizanlık (particilik) eğilimlerinin hayli yaygın olduğu düşünüldüğünde yukarıda belirtilen türde suistimal ve istismarcılık çok daha büyük boyutlara ulaşabilir.

Rant kollama (rent seeking) adı verilen faaliyetler de asla gözden kaçırılmaması gereken bir diğer husustur. Belediyelerin hizmet alanının ve kapsamının genişlemesi ve özellikle karşılıksız ayni ve nakdi yardımlar fırsatları yaratır ve belirli kesimler de bu rantlardan yararlanmak için rant kollama faaliyetlerini arttırmış olurlar.

Belediyelerin popülizm/paternalizm odaklı sosyal gayeli iktisadi girişimcilik ve sosyal yardım faaliyetlerinin bir diğer olumsuz etkisi ise bir projenin ya da uygulamanın kolayca ve süratle başka belediyeler tarafından taklit edilerek yayılmasıdır. Yeni doğan bebeklere mama, süt ya da muhtelif hediyelerden oluşan bir paket sunan bir belediyenin bu uygulamasının başka bir belediye tarafından yapılmaması bir eksiklik ya da kusur olarak görülerek bu uygulama çok daha abartılarak yürürlüğe konulabilmektedir. Sosyal belediyeçiliğin bu “sosyal bulaşma” etkisi sosyal refahın maksimizasyonuna hizmet etmez, tam aksine sosyal israfın büyümesine neden olur.

PATOLOJİK SOSYAL BELEDİYEÇİLİK: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER

Bu bölümde, Türkiye’de belediyelerin “geleneksel (klasik) belediyeçilik” anlayışının ötesine geçerek “sosyal hizmet belediyeçiliği” ve “sosyal yardım belediyeçiliği” uygulamalarına yönelmeleri, bu sınırların da ötesinde “sosyal gayeli iktisadi girişimcilik” faaliyetlerine girişmeleri çeşitli örnekler üzerinden ele alınmaktadır.

Bu bölümde sunulan değerlendirmelerin dikkatle incelenmesi önem taşımaktadır. Özellikle bu kısımda yer alan örnek uygulamaların tümünü, sosyal belediyeçilik anlayışındaki yapısal sorunların uç örnekleri olarak nitelendirmektense, istismara açık hizmet alanları olarak ele almanın daha yerinde bir yaklaşım olabileceği değerlendirilmektedir.

Belediyelerin sosyal proje adı altında esnaflığa soyunduğu pek çok örnek bulunmaktadır. Bunların en başında hiç kuşkusuz lokantalar ve çayevleri gelmektedir. Onları ise giderek yaygınlaşmaya başlayan “halkın bakkalı”, “halkın kasabı”, “halkın manavı” gibi isimlerle anılan belediye iktisadi işletmeleri takip etmektedir.

Sosyal belediyeçilik ilkesi doğrultusunda hayata geçirilen “sosyal lokanta” uygulamaları, kentlilere sağlıklı ve ekonomik yemek sunma amacıyla geliştirilen yerel bir hizmettir. Bu bağlamda A Belediyesi “Uygun fiyata sağlıklı yemek” yaklaşımıyla işlettiği lokantasında her gün dört çeşit yemeği 70 TL’ye sunarken (URL-42), B Belediyesi “Sağlıklı ve lezzetli sunumlar en ekonomik haliyle” sloganıyla yola çıkmış ve menülerini 30 TL ile 550 TL arasında değişen fiyatlarla servis etmektedir (URL-8). Benzer biçimde, C Belediyesi “Halkın sağlıklı ve uygun fiyatlı yemeklere erişimi” amacını benimseyerek dört çeşit yemeği 70 TL bedelle halkın erişimine açmıştır (URL-20). “Uygun fiyatlı yemek hizmeti” şiarıyla hareket eden D Belediyesi ise günde üç çeşit yemeği 50 TL’ye sunarken (URL-43), E Belediyesi dört çeşit sıcak yemekten oluşan menülerini “Uygun fiyata hizmet” anlayışıyla servis etmektedir (URL-7, URL-22). F Belediyesi “Sağlıklı ve ekonomik öğünler” vizyonu doğrultusunda tam menüyü 50 TL’ye vatandaşa ulaştırmakta (URL-39); G Belediyesi ise sosyal belediyeçilik perspektifiyle açtığı lokantasında dört çeşit yemeği 80 TL’den satışa sunmaktadır (URL-14). Halkın sağlıklı ve uygun fiyatlı yemeğe erişimini hedefleyen H Belediyesi, dört çeşit yemeği 50 TL’ye sunarken (URL-31), M Belediyesi de aynı uygulamayı içeren lokantasında tam menüyü 65 TL’ye sunmaktadır (URL-23). Her

iki belediye de “askıda yemek” uygulamasıyla dar gelirliilerin ücretsiz yararlanmasını sağlayıp toplumsal dayanışmayı desteklemektedir. J Belediyesi ise “Kaliteli, güvenilir, lezzetli ve uygun fiyatlı yemek” mottosuyla üç çeşit yemeği vatandaşlara 100 TL, öğrencilere 80 TL karşılığında sunarken (URL-13), I Belediyesi ekonomik kriz döneminde krizin yükünü vatandaşların sırtından hafifletmek amacıyla açtığı lokantada dört çeşit yemeği 50 TL’ye satmaktadır (URL-3). Son olarak, N Belediyesi “Halkın sağlıklı ve ekonomik gıdaya uygun fiyatla ulaşabilmesi” hedefiyle kurduğu lokantada dört çeşit yemeği 75 TL bedelle servis etmektedir (URL-10).

Sosyal belediyecilikle bütünleşik biçimde ortaya çıkan sosyal lokanta uygulamaları, toplumsal refahın sağlanmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Ancak bu model çeşitli açılardan eleştiriye açıktır. Örnekler incelendiğinde, lokantaların piyasa fiyatının altında hizmet verdiği rahatlıkla görülmektedir. Fiyatların düşük tutulabilmesi için işletmelerin belediye bütçesinden sürekli sübvansedilmesi gerekmekte; bu durum da belediyelere ek yük getirerek uzun vadede finansmanının sürdürülebilirliğini tartışmalı hâle getirmektedir. Ayrıca, dört ya da üç çeşit yemeğin benzer fiyatlarla sunulduğu gözlenmektedir. Farklı şehirlerde değişen personel giderleri, hammadde maliyetleri vb. unsurlar nedeniyle benzer menülerin aynı fiyata sunulması çoğu zaman mümkün değildir; bu da gıda güvenliği ve hizmet standartları açısından risk oluşturabilir.

Sosyal lokantaların hedef kitlesi ihtiyaç sahipleridir. Ancak herkese açık tasarlanan bu tesisler, hedef kitleye ulaşmada yeterince başarılı olamayabilir. Öte yandan, belirlenen fiyatlar her ne kadar düşük olsa da ihtiyaç sahipleri için hâlâ pahalı kalabilir. Bu bağlamda farklı bir hizmet politikası geliştirilerek hedef kitleye yönelik hizmet vermek önceliklendirilebilir.

Yerel ekonomi perspektifinden bakıldığında, sosyal lokantaların en çok eleştirilen yönü düşük fiyat politikası nedeniyle küçük esnaf lokantalarının müşteri kaybına uğramasıdır. Böylece yerel ekonomide kamu-özel rekabeti gündeme gelmektedir. Son olarak, bu projeler politik istismara da açıktır; seçim dönemlerinde oy kazanmaya yönelik “popülist” girişimlere dönüşerek kısa vadeli vitrin projelerine evrilebilirler. Bu gibi eleştirilen noktalar hesaba katılarak sosyal lokanta projelerinin dönüştürülmesi veya bunlara benzer yeni ve farklı bir proje tasarlanması gerekebilir.

Bunun yanında muhtelif belediyeler, “... Sosyal Tesisleri”, “... Kahvehanesi” ve “... Kafeteryaları” isimleri altında, çevredeki özel işletmelere kıyasla daha düşük fiyatlı ürün ve hizmet sunan mekânlar işletmektedir. Kafeterya ve çayevi türündeki bu işletmelerin, belediyeye bağlı lokantalara nazaran hem daha yaygın hem de daha uzun süredir faaliyet göstermesi, kafe ve benzeri hizmetlerin belediyeler tarafından sağlanmasının kamusal alanda yerleşik ve “normal” bir uygulama olarak algılanmasına yol açmaktadır. Nitekim belediyeye ait bu tür işletmelerde içecek ücretleri piyasa fiyatının oldukça altında 10 TL ile 80 TL arasında değişen fiyatlara satılmaktadır (URL-8, URL-25). Sosyal lokantalarda eleştirilen noktalar belediye kafeterya ve çayevleri için de benzerlik göstermektedir.

Belediyelerin iktisadi işletmelerle ekonomik hayata dâhil olduğu bir başka uygulama ise halkın Bakkalı/Halkın Kasabı/Halkın mandırası tarzı işletmelerdir. Bu bağlamda, A Belediyesi “Halkın Bakkalı” ve “Gezici Bakkal” uygulamalarıyla yerel üreticilerin ürünlerini doğrudan tüketiciyle buluşturarak güvenli, sağlıklı ve uygun fiyatlı gıdayı vatandaşlara ulaştırmaktadır (URL-33). Ş Belediyesi Yerel kooperatiflerin ve Türkiye genelindeki kooperatiflerin ürünlerini pazarlaması amacıyla ...market ve e-ticaret sitesi aracılığıyla destek sağlamaktadır (URL-26). Y Belediyesi “Halkın Mandırası” adıyla kurduğu işletmesinde Yerel üreticilerden sütü piyasa fiyatının %30 üzerinde alarak üretilen süt ürünlerini vatandaşlara %25 daha ucuza sunmaktadır (URL-38). Ayrıca, yerel ürünlerin halka ulaştırılması amacıyla “...Bakkalı” da hizmete açılmıştır (URL-17). K Belediyesi yerli üreticilerden sağlanan besileri işleyerek “Halkın kasabı” mağazalarında uygun fiyatlarla tüketicilere sunmaktadır. Halkın kasabında dana kıymanın kilosu 299 TL, dana kuşbaşı 330 TL şeklinde satışa sunulmaktadır (URL-29). Söz konusu fiyatların, piyasa fiyatlarının yaklaşık yarısına karşılık geldiği görülmektedir.

Günümüzde belediyeler tarafından gittikçe yaygın şekilde hayata geçirilen “Halkın Bakkalı”, “Halkın Kasabı”, “Halkın Mandırası” gibi iktisadi işletmeler, sosyal belediyecilik anlayışıyla uyumlu bir çerçevede değerlendirilebilir. Ancak bu tür uygulamalar, bazı eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

Her şeyden önce, belediyelerin bu tür işletmeler aracılığıyla ekonomik hayata doğrudan müdahil olması, serbest piyasa koşullarını etkileyerek piyasada faaliyet gösteren üretici ve satıcıları dezavantajlı konuma getirebilmektedir. Özellikle uygulanan düşük fiyat politikası, küçük ölçekli esnaf ve yerel marketler açısından haksız rekabet ortamı yaratma potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte, söz konusu işletmelerin kâr amacı gütmemesi ve belediye bütçesinden sübvansé edilerek faaliyet göstermesi, uzun vadede mali sürdürülebilirlik açısından risk teşkil etmektedir. Belediyelerin asli hizmet alanlarına ayrılması gereken kaynakların bu tür ticari faaliyetlerde kullanılması, mali yönetim açısından tartışmalara neden olabilmektedir. Ayrıca, bu işletmelerin ürün tedarikinde “yerel üreticiler”e öncelik verdiğine dair söylemde yer alan “yerel üretici” tanımının net olmaması, belirli üreticilere ayrıcalık tanınmasının ve bu bağlamda kayırmacılığın önünü açabilecek bir belirsizlik içermektedir. Bu durum, söz konusu uygulamaların şeffaflık ve adalet ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Uygun fiyatlı ekmek ve unlu mamuller satışı da sosyal belediyecilik anlayışı kapsamında belediyelerin, dar gelirli vatandaşların temel gıda ürünlerine uygun fiyatlarla erişimini sağlamak amacıyla yürüttüğü uygulamadır. Bu bağlamda P Belediyesi, ekmek ve unlu mamul üretim ve satış işletmesinde normal ekmeği 8TL, simit (100gr) 12,5 TL’de satışa sunmaktadır (URL-44). T Belediyesi ekşi mayalı tam buğday köy ekmeğini 33 TL, glutensiz simiti 20 TL’den satmakta (URL-11), R Belediyesi ise normal ekmeği 8 TL’de satmaktadır (URL-30). B Belediyesi “Tek kârımız, sağlığını”

sloganıyla faaliyet gösteren ekmek ve unlu mamul üretim ve satış işletmesinde normal ekmeğin fiyatını 12,5 TL, tam buğday unlu ekmeğin fiyatını ise 22,5 TL'den belirlemiştir (URL-12). Bu tür işletmelerin kâr amacı gütmemesi nedeniyle düşük fiyat politikası izlemesi, belediye bütçesinden sübvansane edilmesine yol açarak finansmanının sürdürülememesi riskini doğurabilir. Öte yandan yerel fırıncılarla haksız rekabet ortamı oluşturarak yerel ekonominin zarar görmesine sebebiyet verebilir. Sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde yerel halka temel gıda maddesi olan ekmeği uygun fiyata sunmanın yerel ekonomi ve belediye bütçesi açısından ağır sonuçları olabilir.

Belediyelerin sosyal belediyeçilik uygulamaları kapsamında hayata geçirdiği ayni ve nakdi yardımlar farklılık göstermektedir. Örneğin bazı belediyeler, özellikle üniversite öğrencileri ve ihtiyaç sahipleri vatandaşlara yönelik sabah saatlerinde şehrin bazı yerlerinde ve kampüslerde “sıcak çorba ikramı” yapmaktadır (URL-9, URL-18). Başka bir uygulama ise yenidoğan bebeklere yöneliktir. Şehirde ikamet eden ve doğum yapan kadınlara başvurmaları durumunda hoş geldin bebek paketi verilmektedir (URL-15, URL-16, URL-32, URL-34, URL-36,). Paket içerikleri değişkenlik göstermekle birlikte bebek çantası, zıbın takımı, bebek havlusu, bebek şampuanı, battaniye, emzirme önlüğü, çocuk gelişimi ile ilgili kitaplar, ıslak havlu, pişik kremi vb. bulunmaktadır. Bazı belediyeler ise hamile kadınlara yönelik olarak “aile taksi” uygulaması hayata geçirmiş ve aracı olmayan ailelerde hamile kadınların aile sağlık merkezine ulaşımı için ücretsiz taksi hizmeti vermektedir (URL-2, URL-5). Bazı belediyeler ise evlenecek gençleri teşvik etmek için “evlilik desteği” adı altında nakdi yardımda bulunmaktadır (URL-6).

Belediyelerin bir başka sosyal belediyeçilik uygulaması ise “eğitim desteği” adı altında öğrencilere verilen ayni ve nakdi yardımlardır. Bazı belediyeler öğrencilere kırtasiye seti, okul çantası vb. ayni yardımlarda bulunurken, bazıları 1000-20000 TL arasında değişen tutarlarda nakdi yardımda bulunmaktadır (URL-1, URL-4, URL-5, URL- 16, URL-19, URL-21, URL-24, URL-28, URL-35, URL-37, URL-40, URL-41).

İhtiyaç sahibi yaşlılara yönelik de birçok sosyal yardım uygulaması bulunmaktadır. Yaşlılara yönelik gıda kolileri, yakacak yardımları, emekli kartları, ulaşım destekleri ve nakdi desteklerin yanı sıra yaşlı bireylere “evde bakım hizmeti” adı altında ev temizliği, kişisel temizlik ve berber hizmetleri verilmektedir (URL-5, URL-16, URL-24 URL-27).

Belediyelerin hayata geçirdiği gençlere, bebeklere, yaşlılara ve ihtiyaç sahiplerine yönelik ayni ve nakdi yardımların toplumsal refahı sağlamada faydaları olmakla birlikte, çeşitli riskleri ve eleştirilecek noktaları da bulunmaktadır. Türkiye özelinde ele alındığında, belediyelerin gelir kalemleri kısıtlı; ancak gider kalemleri oldukça geniştir. Özellikle belediyeden beklenen asli görevlerin aksamalarına yol açacak derecede sosyal yardımlara ağırlık verilmesi, yerel halk tarafından eleştirilebilir ve belediyenin temel hizmetlerinde aksamalara neden olabilir.

Bir diğer risk, bu sosyal yardımların sürdürülebilirliğidir. Bu tür yardımlar bütçeye aşırı yük getireceği için uzun vadede finanse edilmesi mümkün olmayabilir. Ayrıca, adalet ve eşitliğin sağlanamaması da önemli bir risk teşkil etmektedir. Yardımların yapılacağı kişilerin kesin kriterlerle belirlenmemesi, kayırmacılık, torpil ve siyasi tercihlere göre yardım dağıtımının önünü açarak adalet ve eşitliği zedeleyebilir. Bunun yanı sıra, bu tür yardımların tembelliğe ve bağımlılığa yol açma riski de bulunmaktadır. Sosyal yardımlar, bireylerin üretme ve çalışma motivasyonunu baltalayarak hem yerel hem de ulusal ekonominin olumsuz etkilenmesine sebep olabilir.

TÜRKİYE’DE PATOLOJİK SOSYAL BELEDİYECİLİK SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ülkemizde özellikle sosyal gayeli iktisadi girişimcilik ve sosyal yardımlar dolayısıyla ortaya çıkan istismar ve suistimallerin azaltılması için alınması gereken tedbirleri şu şekilde maddeler halinde özetlenebilir:

İdarelerarası hizmet ve kaynak bölüşümüne ilişkin anayasal kurallar oluşturulması

Yerinden yönetim (ademi merkeziyetçilik, desantralizasyon) en kısa ve öz ifadeyle idareler-arası hizmet ve kaynak bölüşümü demektir. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında görev, hizmet, yetki ve kaynak bölüşümünün birbirinden ayrı boyutları söz konusudur. Birincisi “siyasi yerinden yönetim” (political decentralization) konusudur ki, bu üniter devlet yapısı ve federalizm konusu ile alakalıdır. İkincisi “idari yerinden yönetim” (administrative decentralization) konusudur; merkezi ve yerel yönetimlerin idari yetki alanının paylaşımını açıklar. “Mali yerinden yönetim” (fiscal decentralization) devletin hizmet, harcama ve gelir gibi ulusla işlevlerinin yerel yönetim düzeyine (sub-national) aktarılması demektir. “Piyasa odaklı yerinden yönetim” (market decentralization) kavramı ise yerel yönetim hizmetlerinin özel kesime devredilmesi (özelleştirme ve deregülasyon) faaliyetlerini içerir.

İyi bir kamu yönetimi (good public governance) için idareler-arası ilişkilerin anayasal kurallar ile önceden tayin ve tespit edilmesi gerekir. İdareler arası rekabet (competition between jurisdictions) fevkalade değerli ve önemli bir modeldir. Söz konusu modelde idareler-arası hizmet ve mali paylaşımının çerçeve ilke ve kurallarının mutlaka anayasal düzeyde yapılması önem taşır. Bu konu literatürde “anayasal yerinden yönetim” olarak adlandırılmaktadır. Anayasal çerçevede kuralların ve kurumların oluşturulmaması merkezi yönetimin güç ve yetki alanından vazgeçmeyerek hizmetleri merkezde toplaması (merkeziyetçilik), yerel yönetimlerin ise yasaların izin verdiği ölçüde hizmet ve faaliyetlerini genişletmesi anlamına gelir.

Etkin ve sürdürülebilir bir belediyeçilik anlayışının yerleşebilmesi için kurumlar arası iş birliği ve net görev paylaşımı gereklidir. Bu işlemin anayasa-sonrası (post-constitutional) değil, anayasa seviyesinde yapılması gerekir. Aksi takdirde yerel yönetimler de tıpkı merkezi yönetim gibi güç, yetki,

görev ve hizmet alanını sürekli genişletmek ve büyütmek eğilimi içerisinde olabilirler. Sosyal belediyeçilik uygulamalarının istismara ve suistimale açık olmasını engelleyecek ana çözüm yukarıda ifade edilen “anayasal yerinden yönetim” modelidir.

Popülizm ve paternalizm odaklı sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden uzaklaşılması

Yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin bir siyasi rant aracı hâline gelmesi sosyal belediyeçiliğin normal işleyişinden sapmasına ortam hazırlar. Popülizm ve paternalizm normal işleyişinden sapmış ve amacından kopmuş sosyal belediyeçiliğin ana kaynağıdır ve bu eğilimi engelleyecek kuralların tespit edilmesi elzemdir.

Kurum içi ve belediyeler arası koordinasyonun artırılması ve hizmetlerde standardizasyonun sağlanması

Koordinasyonsuzluk sosyal belediyeçiliğin istismara ve suistimale açık olmasına imkân hazırlamaktadır. İdareler-arasında hizmet bölüşümünün yapılmadığı durumlarda sürdürülen hizmetlerin etkinliği azalmakta ve kaynak kullanımında ciddi düzeyde verimsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, sosyal yardımların hedef kitleye ulaşmasında aksaklıklara neden olmakta ve hizmet sunumunun bütüncül bir yaklaşımla yönetilmesini engellemektedir. Dolayısıyla, belediye bünyesinde kurum içi eşgüdümün sağlanması, sosyal hizmetlerin kalitesinin artırılması ve kaynakların daha etkin kullanılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan sosyal belediyeçiliğin faaliyetlerinin etkin biçimde yürütülebilmesi için belediyeler arasında koordinasyonun sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda, belediyeler arası ortak veri tabanlarının oluşturulması ve kurumsal eşgüdüm mekanizmalarının yapılandırılması gerekmektedir. Böyle bir sistem, yardım hizmetlerinin mükerrerliğini önleyecek, gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespitini kolaylaştıracak ve sosyal kaynakların daha verimli kullanılmasına olanak tanıyacaktır.

Bir başka önemli husus hizmetlerde standardizasyonun sağlanmasıdır. Bunun olmaması ülke genelinde sosyal belediyeçilik uygulamalarında bütüncül ve tutarlı bir çerçevenin oluşmasını engellemektedir. Bu durum, hizmetlerin niteliği ve erişilebilirliği açısından belediyeler arasında önemli farklılıklara yol açmakta; eşitlik ilkesinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, sosyal belediyeçilik hizmetlerine yönelik ulusal düzeyde asgari hizmet standartlarının belirlenmesi gereklidir. Ayrıca, başarılı uygulama örneklerinin tespit edilerek diğer belediyelere model olacak şekilde yaygınlaştırılması, hizmet kalitesinin artırılmasına ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Sosyal belediyecilik konusunda etkin bir veri yönetiminin kurulması

Sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların etkin biçimde planlanabilmesi etkin bir veri yönetimi ile yakından alakalıdır. Bu çerçevede belediyelerin özellikle sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde veri toplama ve değerlendirme süreçlerini geliştirmesi önem arz etmektedir.

Denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi

Sosyal belediyecilik faaliyetleri yoluyla belirli çıkar gruplarına yönelik kaynak aktarımının önlenmesi açısından denetimi büyük önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırarak sosyal belediyecilik uygulamalarının adil ve kapsayıcı bir şekilde yürütülmesi için tedbirler alınmalıdır.

SONUÇ

Adalet, hakkaniyet, kanun önünde eşitlik, fırsat eşitliği gibi kavramlar refah ve zenginlikten çok daha önem taşıyan toplumsal amaçlardır. Fakat adalet ve merhamet duygularını esas alarak toplumsal refahı ve zenginliğin ikincil dağılımı kurallara ve ilkelere dayalı olarak yapılmadığı takdirde sosyal israf, savurganlık, hırsızlık, yolsuzluk ve rant kollama gibi sonuçların ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

Şefkat, merhamet ve insani değerlerle “duygusal” hareket ederek uzun bir liste hazırlayarak bu listeyi yerel seçilmişlerin eline vermek maalesef yerel yönetimleri istismar ve suistimale sevk eden bir kapı aralar. Geleneksel belediyeciliğin çok ötesinde bakkallık, kasaplık, mandıracılık, lokantacılık faaliyetlerine soyunan belediyelerin bu türde uygulamaları kanaatimizce sürdürülebilir hizmetler değildir; daha da kötüsü yapısal risklere ve normal işleyişin bozulmasına yol açar.

Türkiye’de belediyelerin bakkal, manav, lokanta açması, çorba dağıtması, çayhane/kafeterya işletmesi, hamile kadınlara mama, bez desteği, zıbın takımı vs. dağıtması, yeni evlenenlere çeyiz paketi dağıtması ve saire uygulamaları tamamı maalesef popülizm gayelidir.

Sosyal belediyecilik doğru tanımlandığı, çerçevesi ve sınırları iyi bir şekilde dizayn edildiği takdirde yanlış bir kavram ve uygulama değildir. Sosyal belediyeciliğin bir boyutu olarak “sosyal katılımcılık belediyeciliği” desteklenmesi ve en iyi uygulamalar (best practices) izlenerek yaygınlaştırılması gereken bir uygulamadır. “Sosyal hizmet belediyeciliği” anlamında sosyal belediyecilik uygulamasında “sosyal hizmet” tanımının mutlaka doğru tanımlanması ve çerçevesinin çizilmesi gerekir. Belediyelerin ayni ve nakdi “sosyal yardımlar” yapmalarına tamamen karşı olmak da her şeyden önce insani açıdan kabul edilebilecek bir tutum değildir. Sosyal belediyecilik anlayışında en eleştiriye açık olan uygulama belediyelerin sosyal gayeli iktisadi girişimcilik faaliyetleridir. Bakkal, manav, kasap, mandıra, lokanta gibi tamamen özel nitelikteki mal ve hizmetlerin “belediye hizmetleri” kapsamına alınması hem piyasa ekonomisinin gelişmesini engeller hem de kamuda israf ve savurganlıkların artmasına neden olur. Sosyal gayeli iktisadi girişimcilik belediyeciliği aynı zamanda

yolsuzluklara da son derece açık bir alandır. Benzer eleştiri sosyal yardım belediyciliği için de söylenebilir. Oy maksimizasyonu peşinde koşan merkezi idare siyasetçilerinin “milletçilik” siyaseti izleyerek sosyal yardım programlarını genişletmeleri ve benzer şekilde yerel yönetimlerin tamamen oy maksimizasyonuna dönük popülizm siyaseti sosyal yardımların da istismara ve suistimale son derece açık olduğunu göstermektedir.

Tüm bu değerlendirmelerimiz bizi doğrudan geleneksel belediyciliğin genişlemesinin ortaya çıkardığı sorunları görmemize ve anlamamıza imkân sağlar. Bundan sonra yapılması gereken ise kapsamlı bir “anayasal yerel yönetim reformu”dur. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki hizmet bölüşümü ve kaynak paylaşımı anayasal çerçevede tanımlanması ve açıklığa kavuşturulması gereken bir konudur. Belediyelerin hizmetlerini kontrolsüz biçimde genişletmeleri, keyfi borçlanmaya gitmeleri, keyfi sosyal yardım programları yürürlüğe koymaları mutlaka ama mutlaka anayasal çerçevede sınırlanması gereken husustur.

Ek Beyan

Makalenin tüm süreçlerinde IJIASOS’ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, Y. (2002). Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyeçilik. Eminönü Bülteni, 9-15.
- Akdoğan, Y. (2006). Sosyal Belediyeçilik. Yerel Siyaset, 3, 29-37.
- Akyürek, T. (2021). Sosyal Belediyeçilik. Şehir ve Siyaset, 1, 48-50.
- Ateş, H. (2009). Sosyal Belediyeçilik. Çerçeve Dergisi, 17(49), 88-95.
- Balcılar, A. N. & Çınarlı, S. (2020). Türkiye’de Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları ve Bornova. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 21(2), 122-156.
- Beki, A. (2008). Türkiye’de Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Berkün, S. (2017). Türkiye’de Sosyal Belediyeçilik Anlayışı. Şarkiyat, 9(2), 582-598.
- Buchanan, J. M. (1950). Federalism and Fiscal Equity. American Economic Review, 40(4), 583-599.
- Buchanan, J. M. (1995). Federalism as an Ideal Political Order and an Objective for Constitutional Reform. Publius: The Journal of Federalism, 25(2), 19-27.
- Congleton, R. D. (1994). Constitutional Federalism and Decentralization: A Second Best Solution. Journal of Public Finance and Public Choice, 12(1), 15-29.
- Ersöz, H. Y. (2011). Sosyal Politikada Yerelleşme. İstanbul: İTO Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2010). Sosyal Belediyeçiliğin Teorik ve Normatif Temelleri. I. Yerel Yönetimler Sempozyumu: Sosyal Belediyeçilik. AK Parti Genel Merkez Yerel Yönetimler Başkanlığı.

- İstanbul Planlama Ajansı. (2025). Hak Temelli Sosyal Destek Nedir? <https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/genel/hak-temelli-sosyal-destek-nedir/>
- Kalkışım, M. (2021). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik: Büyükşehir Belediyeleri Örneği. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Karadeniz, Y. (2017). Belediye İktisadi Teşebbüslerine Eleştirel Bir Bakış. Mahalli İdareler Dergisi. 57 (220). 3-11.
- Kaya, E. (2003). Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma. İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Kocaoğlu, M., Aydoğan, C. & Karabulut, Ö. K. (2017). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 5(4), 157-169.
- Koç, N. & Ökmen, M. (2015). Sosyal Belediyecilik Anlayışı Çerçevesinde Seçilmiş Belediyelerin Sosyal Bütçelerinin Değerlendirilmesi. Maliye Dergisi, 168, 69-84.
- Koçak, O. & Kavi, E. (2014). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik. Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(6), 26-49.
- Pektaş, E. K. (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar. Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 4-22.
- Toprak, D. & Şataf, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 1(1), 11-24.
- Uslu, H. (2014). Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik. K. Özden (Ed.), içinde Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar (97-145), Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Ünlü, U. (2016). Sosyal Belediyecilik Anlayışının e-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi. Sayıştay Dergisi, 102, 63-89.
- Yuvalı, E. (2018). Hak Temelli Sosyal Yardım ve Klientalizm. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 135, 383-404.

İnternet Kaynakları

- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2004 Tarihli ve 25531 Sayılı Resmî Gazete).
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 Tarihli ve 25874 Sayılı Resmi Gazete).
- URL-1: Antalya Büyükşehir Belediyesi. (17.08.2024). Erişim Tarihi: 10.04.2024. <https://antalya.bel.tr/haberler/HaberDetay/7285/buyuksehirden-universite-ogrencileri-egitim-destegi>
- URL-2: Denizli Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 11.04.2024. <https://apps.denizli.bel.tr/ailetaksibasvuru/>
- URL-3: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi. (08.01.2025). Erişim Tarihi: 10.04.2025. <https://balikesir.bel.tr/haberler/balikesir-kent-lokantasi-her-gun-bin-kisiyi-agirliyor>
- URL-4: Denizli Büyükşehir Belediyesi. (20.08.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://denizli.bel.tr/Default.aspx?k=odullerimiz&id=23048>
- URL-5: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/faaliyetlerimiz.aspx>
- URL-6: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (13.01.2025). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/haberdetay.aspx?ID=9148>

- URL-7: Kütahya Belediyesi. Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://sosyaltesisler.kutahya.bel.tr/tesis.asp?id=16>
- URL-8: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 15.04.2025). <https://tesislerimiz.ibb.istanbul/kent-lokantasi/>
- URL-9: Ankara Büyükşehir Belediyesi. (16.12.2019). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.ankara.bel.tr/haberler/buyuksehir-corbasinin-sicak-hikayesi-12763>
- URL-10: Başkent Gazete. (10.02.2025). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.baskentgazete.com.tr/cankaya-kent-lokantasi-haftalik-menusunu-paylasti-9>
- URL-11: Ankara Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.baskentmarket.com.tr/>
- URL-12: Bursa Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 10.04.2025. <https://www.besasekmek.com.tr/>
- URL-13: Bodrum Belediyesi. (10.02.2025). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.bodrum.bel.tr/haber.php?id=9964/BODRUM_BELEDIYESI_KENT_LOKANTASI_A_CILDI
- URL-14: Bursa Büyükşehir Belediyesi. (14.04.2025). Erişim Tarihi: 15.04. 2025. <https://www.bursa.bel.tr/haber/vatan-kent-lokantasi-hizmete-acildi-35437>
- URL-15: Bursa Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.bursa.bel.tr/hizmetler/hosgeldin-bebek-projesi-104>
- URL-16: Çanakkale Belediyesi. Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1139-sosyal-yardimlar>
- URL-17: Çanakkale Belediyesi. (24.09.2021). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1140-haberler/4664-halkin-bakkali-yeni-subesi-ile-kentlilerin-hizmetinde>
- URL-18: Çanakkale Belediyesi. (02.11.2023). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1140-haberler/7426-sicak-corba-ikramlari-basladi>
- URL-19: Çanakkale Belediyesi. (03.09.2024). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1140-haberler/8686-universite-ogrencilerine-yonelik-ogrenim-yardimi-basvurulari-9-eylulde-basliyor>
- URL-20: Çanakkale Belediyesi. (08.01.2025). Erişim Tarihi: 15.04.2025. <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1140-haberler/9198-kent-lokantasi>
- URL-21: Çorum Belediyesi. (02.08.2024). Erişim Tarihi: 14.05.2025. <https://www.corum.bel.tr/haberler/belediyeden-ogrencilere-kirtasiye-destegi>
- URL-22: Denizli Büyükşehir Belediyesi. (18.12.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=23358>
- URL-23: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (26.11.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.eskisehir.bel.tr/icerik-detay.php?icerik_id=10495&cat_icerik=1&menu_id=24
- URL-24: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 15.04.2024. https://www.eskisehir.bel.tr/sayfalar.php?sayfalar_id=39
- URL-25: Fatih Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.fatih.bel.tr/tr/main/pages/hizmet-binalarimiz-sosyal-tesis-ve-kafeteryalar/145>

- URL-26: İBB Halk Market. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.halkmarket.istanbul/>
- URL-27: İzmir Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/ayni-ve-nakdi-yardimlar/910/4122>
- URL-28: İzmir Büyükşehir Belediyesi. (02.08.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/baskan-tugay-duyurdu-kirtasiye-destegi-2-bin-500-liraya-cikti/50787/156>
- URL-29: İzmir Büyükşehir Belediyesi. (30.12.2023). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/halkin-kasabi-nin-13-uncu-subesi-karabaglar-da/49729/156>
- URL-30: İzmir Büyükşehir Belediyesi. (18.01.2025). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-de-en-ucuz-ekmek-yine-halk-ekmek-ten/53631/156>
- URL-31: İzmir Büyükşehir Belediyesi. (19.08.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-e-bir-kent-lokantasi-daha-acildi/50724/156>
- URL-32: İzmir Büyükşehir Belediyesi. (18.03.2025). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Projeler/izmire-hos-geldin-bebek/2605/4>
- URL-33: İzmir Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.iztarim.com.tr/isletme/halkin-bakkali>
- URL-34: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.kocaeli.bel.tr/hizmet/hosgeldin-bebek-63.html>
- URL-35: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.kocaeli.bel.tr/hizmet/ogrencilere-egitim-destegi-239.html>
- URL-36: Manisa Büyükşehir Belediyesi. (14.09.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.manisa.bel.tr/Haberler/44017_manisada-yeni-bebeklere-sicak-karsilama-hos-geldin.aspx
- URL-37: Manisa Büyükşehir Belediyesi. (09.10.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.manisa.bel.tr/Haberler/44123_buyuksehirden-ogrencilere-kirtasiye-yardimi.aspx
- URL-38: Manisa Büyükşehir Belediyesi. (05.03.2025). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.manisa.bel.tr/Haberler/44640_halk-mandiranin-ikinci-subesi-muradiyede-hizmete-a.aspx
- URL-39: Manisa Büyükşehir Belediyesi. (16.04.2025). Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.manisa.bel.tr/Haberler/44774_kent-lokantasi-ve-halk-mandira-salihlililerin-hizm.aspx
- URL-40: Nilüfer Belediyesi. (12.08.2024). Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.nilufer.bel.tr/haber/nilufer-belediyesi-nden-ogrencilere-kirtasiye-destegi>
- URL-41: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. https://www.tekirdag.bel.tr/birim_haber_detay/48937
- URL-42: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.tekirdag.bel.tr/haber/49918>
- URL-43: Yalova Belediyesi. Erişim Tarihi: 14.04.2025. <https://www.yalova.bel.tr/proje/kent-lokantasi/12>
- URL-44: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Erişim Tarihi: 16.04.2025. <https://www.ihe.istanbul/>